

Aurelian DĂNILĂ

„O DATĂ LA O SUTĂ DE ANI...”

Unul din cei doisprezece copii ai familiei Ion și Elena Cebotari, Maria, s-a născut la 10 februarie 1910 la Chișinău, într-un cartier din apropierea bisericii sf. Vineri. În corul acestei biserici a început să cânte din fragedă copilărie. La vârsta de 10 ani excela de acum în corul Catedralei dirijat de cunoscutul animator al vieții publice protoiereul M. Berezovschi. Învăță la conservatorul *Unirea* din Chișinău, ca la vârsta de 19 ani să plece în turneu prin Europa. Nu știa, atunci, că pleacă de acasă pentru totdeauna...

În seara zilei de 15 aprilie 1931, în rolul *Mimi* din „Boema” lui G. Puccini, pe scena „Semper – Opera” din Dresda, se năștea o stea de primă mărime, o artistă nepereche, care fulgerător de repede devine cea mai solicitată soprană de cele mai prestigioase teatre din Europa.

Era Maria Cebotari...

Nu a fost pur și simplu un debut. A fost, după cum scriau ziarele din Dresda, un adevărat triumf... „Tot publicul din sală a rămas fascinat” – observa „Dresdner Anzeigen” a doua zi după spectacol. Despre excelarea în acest rol se scria după fiecare reprezentație mai mulți ani la rînd, Cebotari avînd adesea parte de parteneri iluștri, care rămîneau fascinați de talentul cîntăreței. Spre exemplu ziarul „Berliner Nachtausgabe” (30 XI.1935) menționa că „Gigli a avut în persoana Mariei Cebotari, care s-a produs în rolul Mimi, interpretîndu-l parțial în italiană, parțial în germană, o parteneră absolut egală. Însuși răsfațatul artist a rămas surprins de vocea ei moale, curată și cristalină, dulce și fermecătoare. Oaspetele a fost într-atît de încîntat, încît a silit-o, pur și simplu, pe cîntăreață să culeagă de una singură aplauzele publicului, în timp ce el se ascundea după cortină”. Și peste un deceniu citim: „Acum exact zece ani, Maria Cebotari se afla pe scena Operei de Stat, la primul său rol de succes – Mimi. Ieri opera a fost reluată, iar cîntăreața a triumfat ca și atunci. (...) la debut, publicul vorbea cu superlative despre un începător extrem de promițător. Acum dînsa merită tot respectul pentru că și-a păstrat și cultivat talentul, pentru vocea care-și menține «farmecul adevărat al culorii», pentru faptul că în mica Mimi s-a ascuns într-adevăr o artistă sensibilă și pasionată, o interpretă de mare amploare și stil” („Dresdner Anzeigen”, 16.IV.1941)

Al doilea rol al Mariei Cebotari la „Semper – Opera” a fost *Cio-Cio-San*. Încă un Puccini, cunoscut de acum de interpretă, care de astă dată accentuează exprimarea muzicală de excepție a fiecărei fraze cîntate. Linia melodică se supune contextului emoțional și nu domină cuvîntul, umbrind coloritul sensului individual, așa cum se întîmplă adesea la aderenții școlii italiene. Cebotari își îndreaptă atenția nu numai spre „prim-plan”, spre tendințele generale, ci și spre detalii, conținuturi care imprimă întregii narațiuni un colorit propriu, irepetabil. În interpretarea acestui rol, Maria Cebotari s-a detașat, în multe privințe, de tradițiile italiene în interpretarea acestui rol. Contrastele caracteristice de piano și forte, comprimarea puternică a sonorității, accentele dramatice expresive, cedează locul unei bogății a coloritului timbrat ce aparține cuvîntului, subtilității de nuanțe, înseninării sufletești din fiecare frază. Mult s-a scris despre Cebotari – *Cio-Cio-San*, majoritatea criti-

cilor menționând, în primul rând, tonurile lirice, gingășia, sinceritatea cu care își trata interpreta eroina, destul de echilibrată fiind și în scenele de înaltă tensiune dramatică.

Opera italiană a jucat un rol important în activitatea cântăreței. La rolurile amintite (*Mimi*, *Cio-Cio-San*) mai adăugăm *Violetta*, *Gilda* și chiar *Carmen* (în rolul central, predestinat vocii de mezosoprană!), care întotdeauna au fost elogiare. „... Ea a fost perla spectacolului. Maria Cebotari în rolul Carmen a întrecut orice așteptări atât din punct de vedere muzical, cât și artistic. Stilul ei propriu de interpretare s-a evidențiat chiar și în cele mai mici scene. Eruptiile emoționale, posibilitățile vocale și flexibilitatea înăscută au făcut să apară pe scenă o Carmen care încă mult timp nu va putea fi uitată” („Der Western, 5.I.1939). Și încă o apreciere în presa germană: „Maria Cebotari a trăit soarta Violettei. Am simțit prin Maria Cebotari o tragedie omenească zguduitoare. Din licăritul fermecător al vocii ei, plin de suflet, scînteiază fiecare cuvînt, fiind bine pronunțat și plin de sens” („Berliner Lokalanzeiger”, 14.XII, 1940)

Un loc deosebit în creația sa îl ocupau operele lui Mozart. Amintim de „Grădinărișă din dragoste” (*Sandrina*), „Flautul fermecat” (*Pamina*), „Răpirea din Serai” (*Constanza*), dar în special „Nunta lui Figaro” (*Suzana și Contesa*), „Don Giovanni” (*Donna Anna*). Memorabilă a rămas evoluarea Mariei Cebotari în rolul *Contesa Almaviva* pe scena teatrului „La Scala” în decembrie 1948.

Rolul *Suzanei*, cu siguranță se bucura de un succes aparte. Plăcea că, de rînd cu particularitățile unui rol tradițional de subretă – prezență de spirit, cochetărie, șiretenie – Maria Cebotari mai imprima personajului său voință și fermitate. În aria actului patru „Vino, prieten drag, în brațele mele” a atras consistența și favoarea notelor joase de mezosoprană, imprimînd gîndurilor visătoare ale *Suzanei* profunzime și concentrare emoțională. Un rol de mare succes a fost și cel al *Santuzei*, în care a reușit „să folosească din plin tehnica și virtuozitatea însușite pe parcursul carierei sale artistice. Acele trei arii interpretate de ea sunt un adevărat eveniment scenic” („Dresdner Anzeiger, 2.II. 1939).

E de neimaginat cum un cântăreț, cât de dotat ar fi, poate să abordeze, cu aceeași măiestrie, roluri din opere de Mozart, care necesită o școală aparte, de veriști italieni, iarăși, cu specificul lor de „belcanto”, și R. Wagner sau R. Strauss, cu o înțelegere a tehnicii vocalului, a operei moderne în general, cu totul deosebită de predecesorii lor. Afirmăm cu toată certitudinea că Maria Cebotari nu avea „bariere” între epoci, cînta orice cu același farmec și ușurință.

De creația lui Richard Strauss a fost atașată de-a lungul întregii sale cariere. Marea lor prietenie a început odată cu evoluarea excelentă în opera „Arabella”. Au

urmat apoi rolurile *Aminta* („Femeea tăcută”), *Daphne* („Daphne”), *Salomeea* („Salomeea”), *Sophi* („Cavalerul rozelor”), *Madeleine* („Capriccio”)...

„Maria Cebotari a fost o Daphne ideală, prezentîndu-se cu o deosebită delicatețe, finețe și farmec în expresia artistică, interpretînd rolul perfect din punct de vedere tehnic și emoțional” („Kölnische Zeitung”, 16.03. 1939). Sau un alt citat: „«Femeea tăcută» (rolul *Aminta* A.D.) a obținut prin Maria Cebotari un farmec irezistibil și o expresivitate elocventă. Strălucitul ei soprano plutește deasupra ansamblului ca un argint” („Deutsche Allgemeine Zeitung”, 25.VI, 1935). Și așa, după fiecare spectacol, găsim în diverse ziare și reviste de specialitate aprecieri cu superlative la adresa faimoasei Maria Cebotari, care frenetic aplaudată a fost și în creația lui R. Wagner: „Lohengrin” (*Băiatul nobil*), „Walkyria” (*Helmviga*), „Aurul Rinului” (*Woglinde*), „Rienzi” (*Vestitorul păcii*), „Amurgul zeilor” (*Woglinde*), „Parsifal” (*Fata vrăjitoare*).

Din repertoriul rus, s-a produs în „Evgheni Oneghin” (*Tatiana*) de P. Ceaikovski, „Boris Godunov” (*Ksenia*) de M. Musorgski, „Viața pentru țară” (*Antonida*) de M. Glinka.

Într-o convorbire la Viena, în 1995, cu unul dintre partenerii Mariei Cebotari, basul Liubomir Pantcheff, acesta îmi spunea cu patos că *Tatiana* Mariei Cebotari era o fată modestă și timidă. Pe plicticoșii aristocrați abia de-i onora cu privirea și numai în ultimul tablou cîntăreața da frîu liber sentimentelor sale și durerii sufletești adunate. Simplitatea și puritatea sufletească făceau din arta ei un fenomen cu adevărat proeminent, mai spunea Pantcheff.

Peste patruzeci de roluri a propus Maria Cebotari publicului din Europa, fiind adesea în preajma unor „monștri sacri” ai scenei lirice, ca B. Gigli, M. Stabile, J. Kiepura, H. Rozwänge, R. Tauber, T. Schipa, J. Bjorling, A. Dermota, E. Schwarzkopf, S. Jurinac, V. Ursuleac ș.a. Spectacolele în care a participat au fost dirijate de H. von Karajan, B. Walter, R. Strauss, F. Busch, A. Toscanini, E. Ansermet, J. Krips, C. Krauss, W. Furtwängler, K. Böhm, I. Perlea etc.

Primadona Operelor din Dresda, Berlin și Viena a uimit publicul din Praga, Riga, Stockholm, Salzburg, Copenhaga, Milano, Roma, Florența, Londra, Paris, Varșovia, Zürich, Berna și multe alte orașe europene, iar cele două turnee întreprinse la București în 1940 și 1942 mai au pentru noi și o semnificație de suflet...

Cînd a venit pentru prima dată să evolueze pe scena Liricului bucureștean, Maria Cebotari era de acum printre primele dive ale Operei europene.

15 mai 1940. Opera „Traviata” de G. Verdi, spectacol în care Maria Cebotari se impuse prin natura delicată a glasului de sublimă educare artistică, prin deosebita suavitate a interpretării, imprimîndu-i eroinei

sale, *Violetta Valery*, gingașe caracteristici pe parcursul întregii acțiuni. La succesul spectacolului au contribuit M. Lazăr (*Alfred*) și dirijorul E. Massini. Peste trei zile, la 18 mai, publicul bucureștean o admira în „*Madame Butterfly*” de G. Puccini, reprezentație la care și-au mai dat concursul iluștrii artiști D. Bădescu (*Pinkerton*), A. Borneanu (*Sharples*), R. Cottescu (*Suzuki*), R. Marinescu (*Kate*), I. Manolescu (*Bonzo*) și alții, la pupitrul dirijoral fiind același E. Massini.

Cunoscutul critic muzical E. Ciomac menționa în ziarul „*Curentul*” din 20 mai cu privire la evoluarea distinsei soprane în spectacolul amintit: „Timbrul vocal al cântăreței noastre este cu totul special. Un aliaj de metale în mare parte nobile, dar a cărui valoare nu stă în acel material primar, ci în felul cum a fost lucrat el. Arareori se poate imagina o șlefuire afit de strălucitoare, egală în registre, cu ambitus și o respirație extraordinar mlădiată, sigură, o puțință, fără a forța cîtuși de puțin mijloacele de soprană lirică, de a realiza accentele rolurilor dramatice, de a străbate și de a domina cu vocea, fără un volum excepțional, ansamblurile orchestrale cele mai violente. (...) Primirea ce i s-a făcut la a doua reprezentație de la Opera Română a fost de o spontaneitate și de o căldură rar întâlnite de publicul nostru, în general pretențios și sceptic”.

Exact peste doi ani, în 1942, Maria Cebotari revine la București cu trei spectacole: „*Boema*”, „*Traviata*” și *Madame Butterfly*”.

O recapitulare a turneului o găsim în același ziar „*Curentul*”, din 21 mai 1942, care, printre altele, menționa că „Doamna Maria Cebotari s-a bucurat, la București, de o primire excepțională. I s-a manifestat o stimă la care artista a reacționat sensibil, cîntînd în limba română o arie din „*Madame Butterfly*”. Această atențiune a unei artiste pornită de la noi, și care în ascensiunea sa nu și-a uitat limba maternă, a mișcat adînc inimile spectatorilor, care au răsplătit-o cu ovațiile recunoștinței. (...) Succesul Doamnei Cebotari a fost complet”.

Un important eveniment a avut loc în seara de 18 mai (1942), cînd, într-o pauză a spectacolului „*Traviata*”, directorul Operei Române, Tiberiu Brediceanu, i-a înmînat protagonistei reprezentației, Mariei Cebotari, înalta distincție regală „*Coroana României*” în gradul de Comandor. În sală se afla Maria Mareșal Antonescu.

S-ar cuveni să vorbim și despre Maria Cebotari – actriță de film. Pentru că și aici a fost mare. A intrat în lumea filmului muzical, după cum afirmă dr. Dumitru Olărescu, „cînd acest gen luase o mare amploare în toată Europa. Erau deja personalități celebre și interprete nu i-a fost atît de simplu să se afirme într-o nouă ipostază artistică” (D. Olărescu, *Între viață și film*, Chișinău, ed. „*Litera*”, 2010, p. 12).

Un rol episodic din filmul lui V. Strijevski „*Troika*” (1931), în care Maria Cebotari apare și ca dansatoare, este observat de mai mulți cinești, ca în 1936, artista noastră, în cele din urmă, să se lase convinsă de regizorul V. Janson să participe la filmul „*Fata în alb*” (în rolul central), alături de mari actori ai timpului: I. Petrovici, G. Alexander, Hilde von Stolz, H. Iunkerman. Specialiștii spun că debutul a fost foarte reușit și că filmul amintit i-ar fi deschis calea spre alte succese cinematografice. Pelicula ce a urmat, „*Inimări*” (1937, regizor H. Maisch), a jucat un rol important și în viața personală a actriței, partenerul ei, reputatul actor austriac G. Diessl, îi devine soț, Maria Cebotari divorțînd de cel care o dusesese în 1929 din Chișinău în Europa de Vest, regizorul „*Grupului praghez*” al teatrului „*Hudojestvennii*” din Moscova, A. Vîrubov. Un alt regizor de mare preț pe atunci, C. Gallone, o turnează pe Maria Cebotari împreună cu extraordinarul tenor B. Gigli în „*Cîntec de leagăn*”, 1937, și „*Giuseppe Verdi*”, 1938, pelicule ce în scurt timp înconjoară lumea, plasînd-o pe artista noastră printre cele mai valoroase actrițe ale filmului muzical din acea perioadă. Ceea ce a urmat, filmele „*Visul doamnei Butterfly*” (1939, reg. C. Gallone), „*Iubește-mă, Alfredo*” (1939, reg. C. Gallone), „*Odesa în flăcări*” (1942, reg. C. Gallone), „*Maria Malibran*” (1943, reg. G. Brignone), a constituit o confirmare continuă a marelui talent cinematic al compatriotei noastre. Filmologul D. Olărescu, în cartea amintită (p. 35), menționează că „Maria Cebotari a încercat (și i-a reușit, afirmăm noi, A.D.) să impună pe ecran noi formule exprimate plastic prin naturalețe și inteligența sa, prin exteriorizări simple dar concludente ale incandescenței sale lumi interioare”.

... Acum mai mulți ani, plimbîndu-mă prin Dresda cu directorul muzical de la „*Semper Opera*”, cunoscutul bas R. Wollrad, interlocutorul meu îmi spunea printre altele că îl invidiază pe mult stimatul său predecesor, marele dirijor F. Busch, care a descoperit-o pe extrem de talentata Maria Cebotari. E drept, preciza directorul, că dacă nu intervenea dînsul, adică Busch, s-ar fi găsit alt fericit s-o facă. „Noi știm ce a realizat această minunată cîntăreață în Germania – mărturisea Wollrad – cît de mult a iubit-o Richard Strauss. Putem să ne închipuim cum ar fi iubit-o Mozart, dacă vreodată ar fi întîlnit-o. De cînd a plecat de la noi, scena Operei din Dresda a cunoscut multe cîntărețe excelente, care ba plecau, ba veneau, dar o Marie Cebotari nu s-a mai întors niciodată...”. Apoi, printre altele, maestrul exclamase „Astfel de personalități, ca Maria Cebotari, se nasc o dată la o sută de ani...”

Una din cele mai strălucitoare stele pe firmamentul muzical al secolului XX, Maria Cebotari s-a stins din viață dureros de timpuriu, la 9 iunie 1949. La doar 39 de ani...